

16. Семантика мови і світу: матеріали XI Міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 26-28 вересня 2012 р.)./М-во освіти і науки, молоді та спорту, Прикарп. нац. ун-т ім. В.Стефаника. – Івано-Франківськ: Прикарп. нац. ун-т ім. В.Стефаника, 2012. – 716 с.
17. Сторінки історії флоту України / [авт. тексту В. М. Чайка]. – Севастополь: Рівненська друкарня, 1996. – 155 с.
18. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія / [відп. ред. М. А. Жовтобрюх]. – К.: Наукова думка, 1973. – 440 с.
19. Термінологія в працях Олекси Горбача / Р. Микульчик // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2003. – № 490. – С. 52-57.
20. Юрківський Б. З рибальської термінології с. Дуфінки на Одещині / Б. Юрківський // Вісник Інституту Української Наукової Мови. – 1928. – С. 80 – 83.
21. Опыт русско-украинского словаря / [авт.-уклад. М. Левченко.]. – К.: Типографія Губернского Управления, 1874. – 188 с.
22. Російсько-український словник / [авт.-уклад. О. Ізюмов.]. – Х.: ДВУ, 1930. – 901 с.
23. Російсько-український словник військової термінології / [упоряд. С. і О. Якубські.]. – Х.: ДВУ, 1928. – 216 с.
24. Російсько-український технічний словник / [уклад. В. Дубровський.]. – К.: Друк, 1926. – 102 с.
25. Русско-Малороссійскій словарь / [уклад. Е. Тимченко.]. – К.: Типографія Императорского Университета Св. Владимира Н.Т. Корчакъ-Новицкаго, 1897. – 267 с.
26. Русско-український словарь / [авт.-уклад. Б. Степаненко.]. – К.: Жизнь, 1918. – 222 с.
27. Словарь російсько-український / [упоряд. М. Уманець, А. Спілка.]. – К.: ДВУ, 1925. – 1149 с.
28. Словарь української мови: в 4-х т. / [упоряд. Б. Грінченко.]. – К.: 1907–1909. – Репр. вид. НАН України Інститут української мови. – К.: Лексикон, 1996.
29. Словник російсько-український / [упоряд. П. і П. Терпило.]. – К.: Друкарня Ів. Васильченко, 1918. – 249 с.
30. Словниці української (або Югової-Руської) мови: / [уклад. Ф.М. Піскунов]. – Одеса: Вид. книгопрод. Е.П. Распопова, 1873. – 168 с.

УДК 37. 016: 73/76

Агєснко Тетяна Анатолїївна

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

ОСНОВИ КОЛЬОРОЗНАВСТВА НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

У статті досліджено актуальні проблеми естетичного виховання учнів початкових класів у Новій українській школі. Проаналізовано процес опанування молодшими школярами основ кольорознавства як одне з провідних завдань уроків образотворчого мистецтва. Обґрунтовано доцільність організації уроків образотворчого мистецтва у формі «казкових мандрівок» на формування духовної культури, активізацію навчально-творчої діяльності молодших школярів.

Ключові слова: естетичне виховання, Нова українська школа, образотворче мистецтво, основи кольорознавства, художньо-творчий розвиток, навчально-творча діяльність.

Цього навчального року сто шкіл у різних регіонах України в рамках експерименту МОН перейшли на новий Державний стандарт початкової освіти: «Нова українська школа».

Головна мета реформи Міністерства освіти і науки – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті [7]. Новий підхід до навчання дітей у молодших класах робить акцент на вміннях, а не знаннях. Дітей навчатимуть працювати в колективі й розуміти інших. Освіта буде спрямована на розвиток компетенцій. Діти вчитимуться шукати інформацію, вирішувати проблеми й ефективно комунікувати одне з одним. Основні засади реформи шкільної освіти викладено в Концепції Нової української школи. Ключовими позиціями Концепції є орієнтація на учня, педагогіка партнерства тощо [7].

На етапі реформування національної системи освіти особливого соціокультурного значення набуває проблема естетичного виховання. На уроках образотворчого мистецтва в початковій школі мають вирішуватися важливі завдання формування образотворчих знань, умінь і навичок, естетичного виховання та розвитку пізнавальної активності, спостережливості, уваги, образної пам'яті, нестандартного мислення, зв'язного мовлення та творчої уяви учнів [8]. Проблема формування в учнів знань з основ кольорознавства в цьому аспекті займає досить вагоме місце .

Колір, кольорове поєднання фарб – найважливіші художньо-виразні засоби живопису, завдяки яким формується духовна культура особистості, учні залучаються до загальнолюдських цінностей, у них розвивають здатність відчувати й відгукуватись на прекрасне й потворне в житті та мистецтві. За допомогою кольору, кольорових сполучень, гармонії холодних і теплих кольорів художник передає розмаїті почуття й настрої: радість, сум, ніжність, схвильованість, жах тощо. Вивченням основ кольору розкривається простір пізнання навколишнього світу, розвивається зорова культура, виховується естетичний смак, гармонізується особистість.

Теоретичні розробки з проблем кольорознавства пов'язані з працями І. Ньютона, В. Оствальда, Ф. Рунге. Заслужують на увагу концепції сприйняття й використання кольору, розроблені І. Ітеном, В. Кандинським, К. Малевичем та іншими художниками. Визначною науковою працею кінця ХХ століття з культурологічного аспекту кольорознавства у нашій країні є монографія відомого українського мистецтвознавця В. Овсійчука «Українське малярство Х-ХVIII століть. Проблеми кольору» [2].

Проблему колористичної підготовки студентів у вищих навчальних закладах досліджували Л. Бичкова, Т. Печенюк, С. Прищенко та інші науковці. Проблему змісту навчання кольорознавству майбутніх фахівців мистецького профілю порушено в наукових працях С. Алексєєва, О. Зайцева, Л. Миронової, М.Ладоненко, О.Музики та інших художників-педагогів.

Науковці наголошують на розвитку здібностей студентів до сприйняття колірної єдності й створення грамотного колористичного зображення, що ґрунтується на оволодінні базовими знаннями про колір, його сприйнятті, символіці й семантиці, інтерпретації на прикладах в автентичних творах образотворчого мистецтва [6].

Значну увагу приділяють педагоги проблемі організації творчої діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Засобами кольору виконується багато творчих завдань, а також навчальної, методичної, позакласної роботи в школі.

Т.Печенюк визначає такі основні завдання вивчення кольорознавства студентами, як от:

- ознайомлення студентів з основними категоріями та поняттями теорії кольору;
- вивчення властивостей кольорів, способів та законів змішування з метою застосування у мистецькій практиці;
- з'ясування об'єктивних та суб'єктивних закономірностей кольоросприйняття як основи кольорової організації площинного та просторового середовища;
- визначення засад кольорової гармонії, як важливого чинника образно-емоційної основи твору [3].

Методичні рекомендації з вивчення кольорознавства здебільшого орієнтуються на завдання художньо-естетичної освіти в середній, старшій та вищій школі. Актуальні проблеми методики формування основ кольорознавства в учнів початкової школи при цьому залишаються не до кінця розкритими, потребують свого подальшого розв'язання.

Мета дослідження: з'ясувати естетичний аспект кольорознавства й обґрунтувати доцільність організації уроків образотворчого мистецтва в Новій українській школі у формі «казкових мандрівок» як фактора впливу на формування духовної культури, активізацію навчально-творчої діяльності молодших школярів.

Виклад основного матеріалу з результатами дослідження. Наука про колір має досить давню історію. У країнах Давнього Сходу існувала своя кольорова символіка, що надалі мала значний вплив на кольорову культуру Європи та Азії. За часів античності колір уперше стали розглядати з естетичної точки зору. Давньогрецький філософ Арістотель намагався пояснити природу кольору та різні кольорові явища. В епоху Середньовіччя пізнання кольору відбувається в руслі метафізичних релігійних учень.

У добу Ренесансу Альберті та Леонардо да Вінчі, дивлячись на світ очима вчених-експериментаторів, відкрили закони взаємодії кольору та світла, зорового сприйняття, кольорової індукції, запропонували нове тлумачення кольорової естетики. Леонардо да Вінчі у

своєму «Трактаті про живопис» дав такі відомості про колір, що й дотепер мають велику практичну значущість для художників.

І. Ньютон заклав «фізичну» основу кольорознавства. Він провів експеримент із переломленням у призмі проміння та визначив сім кольорів спектру, звільнив кольори від їх символічного прив'язування. Кожний із семи кольорів став самостійним елементом гармонійної системи – у залежності від умов колір може набувати тієї чи іншої емоційної характеристики.

М. Ломоносов запропонував гіпотезу трикомпонентного кольорового бачення, що й донині не втратила своєї цінності.

Значні відкриття в галузі кольору були зроблені в ХХ ст. На їх підставі створено лазери, голографію, комп'ютерну графіку. Результати наукових досліджень цілеспрямовано впроваджуються в кольорознавстві, у навчанні живопису, активно впливають на творчість художників різних напрямів (кубізм, кінетичне мистецтво, оп-арт тощо).

Сучасне кольорознавство як наука про колір охоплює відомості про природу кольору, класифікацію й загальну характеристику кольорів, прийоми їх змішування, колорит, кольорову гармонію, мову кольору та культуру кольору. Отже, кольорознавство як наука ґрунтується на фізичній основі кольору, психофізичній основі його сприйняття й урахуванні загальнолюдських уявлень про культуру кольору. Кольорознавство має тісний взаємозв'язок із загальною психологією й психологією художньої творчості, адже колір – це найзагадковіший феномен, таємниці якого людство намагається розгадати з давніх-давен [6].

В залежності від того, на яку галузь людської діяльності орієнтується кольорознавство, спектр його завдань змінюється. Як відмічає М.Ладоненко, «для психології та педагогіки знання про колір набувають великого значення, а саме, питання емоційного впливу кольору та вікових особливостей кольоросприймання; фізика вивчає явища утворення спектру та вимірювання кольору; у природознавстві колір рослинних та тваринних організмів може розглядатися як спосіб регулювання та збереження енергії і таке інше» [4]. Кольорознавство має тісний взаємозв'язок із загальною психологією й психологією художньої творчості, адже колір – це найзагадковіший феномен, таємниці якого людство намагається розгадати з давніх-давен.

Аналіз діючих навчальних програм курсу «Образотворче мистецтво» для 1-4 класів дає можливість простежити таку закономірну послідовність формування основ кольорознавства у молодших школярів.

Спочатку учні знайомляться з трьома основними (червоним, жовтим, синім) кольорами. Першокласники дізнаються, що змішуванням основних кольорів можна одержати нові кольори – складені (похідні). Вже з першого класу за допомогою «конкретних предметів із життя й ілюстративних малюнків» пропонується знайомити учнів із назвою кольорів та відтінків – червоний, зелений, блакитний, рожевий тощо [5]. Використовуючи акварельну фарбу, діти навчаються правильно тримати пензель, розводити фарбу водою, пробувати її колір на палітрі, потім працювати кольором. У процесі виконання роботи першокласники навчаються правильно вибирати і відтворювати потрібний колір.

У другому класі, у процесі цілеспрямованих спостережень за кольором оточуючих предметів, об'єктів живої природи, при розгляданні ілюстрацій, «учні помітчають, що кожен колір має світлий і темний відтінки» [5]. Вчитель показує дітям на палітрі, як отримати світлу фарбу в акварелі (розбавляє її водою). Учні усвідомлюють поняття «теплі» й «холодні» кольори, порівнюючи червоні, помаранчеві, жовті кольори з кольором вогню, сонця. Сині, блакитні, зелені кольори порівнюються з кольором води та льоду.

У третьому класі вчитель «знайомить учнів із спрощеною схемою колірної кола, у якому кольори містяться у певній послідовності (червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, синій, фіолетовий). Учні знаходять на схемі колірної кола й називають відомі їм основні й складені кольори, теплі і холодні». Потім учитель звертає увагу на кольори секторів, що знаходяться у колі друг проти друга (додаткові кольори), пояснює що ці кольори у сусідстві друг з другом утворюють контраст [5]. .

У четвертому класі вчитель особливу увагу звертає на особливості впливу кольору на настрій людини. Переглядаючи репродукції картин, діти переконуються у цьому, що митці, використовуючи певну колірну гаму, можуть передавати стан природи у різні пори року, утворювати різний настрій [5].

Формування у дітей кольоросприйняття рекомендується здійснювати за допомогою таких методів і прийомів:

- словесних: бесіда, розповідь;
- наочних: демонстрація, показ, ілюстрація;
- практичних: досвід, практична робота дітей.

Найбільш ефективними формами подачі навчального матеріалу при роботі з молодшими школярами визнаються казкова та ігрова форми, застосування проблемних ситуацій. Казка – це особлива ситуація на уроці, в яку дитина «занурюється» з великим бажанням [5].

Цілком погоджуємося з цим. Недарма видатний український педагог Василь Сухомлинський особливе місце у навчанні дітей молодшого шкільного віку відводив казці. Казка, вважав він, втілює у собі етичні й естетичні погляди, переконання, вона здатна активно розвивати творчість, фантазію, розум. Через красу казки, рідного слова можна донести дитині духовне багатство народної культури. Морально-ціннісний досвід, що нагромаджується в дитинстві, утверджується у свідомості дитини із пізнанням перших найважливіших життєвих істин. Учити відчувати – це найважливіше, що є у вихованні, – відмічав видатний педагог.

Актуальній проблемі розвитку дитинства через художню творчість присвячено нашу програму з образотворчого мистецтва для роботи гуртка зображувальної діяльності «Казкові мандрівки до Чарівного Королівства Творчості» [1]. Органічною складовою частиною кожного заняття з дітьми є казка, що допомагає підвести маленького художника до теми, бо несе в собі необхідну інформацію в доступній, цікавій формі, сприяє досягненню успішного кінцевого результату творчості. Ознайомлення дітей з основами кольорознавства відбувається у процесі «подорожей» казковими стежками-доріжками Чарівного Королівства Творчості, під час яких діти знайомляться з основними кольорами: (Заняття №6, «Казка про Пухнастий Пензлик та його кольорових друзів»), вчать змішувати основні кольори для отримання похідних: (Заняття №7- 9, Казки «про те, як Червоний та Жовтий кольори створили Золотий Ліс»; «про те, як Жовтий і Синій кольори знайшли Дракошу»; «про те, як маленький Дракоша вперше скуштував виноград та став Ласункою»). Ахроматичні кольори дітям допомагає засвоїти «Казка про Білого, Сірого та Чорного Кошенят», (Заняття №12). Поняття «відтінки кольору» діти можуть усвідомити під час «подорожі» до Крапкового міста Королівства Творчості: (Заняття №47, «Казка про Кольорову школу, Наставницю Гаму та її учнів Краплинок-Веселинок».

«Зустрічі» з казковими персонажами під час «Казкових мандрівок до Чарівного Королівства Творчості», власноруч створені маленькими художниками «чудеса»: (змішування фарб), що здійснюються в процесі «мандрівок» дарують дітям позитивні емоції. Гарно запам'ятовується казковий сюжет, а разом із ним необхідний для наступної практичної роботи теоретичний матеріал. Активізувати процеси сприйняття та творчої діяльності допомагає діалогова форма спілкування «Художника» (учителя) з «Друзями» (учнями).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Новий Стандарт початкової освіти передбачає, що з 2018/2019 навчального року по-новому вчитимуться всі першокласники України. Список компетентностей, яких набуватимуть учні, уже закріплено законом «Про освіту». Він склався з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (від 18.12.2006 р.) [7]. Щоб набувати компетентностей, школярі навчатимуться за діяльнісним підходом. Впевнені, що наша програма «Казкові мандрівки до Чарівного Королівства Творчості» допомагатиме вчителям ефективно розв'язувати проблеми гармонізації особистості учня у процесі художньо-творчої діяльності. Програму, презентовану на Ярмарку педагогічних ідей Харківщини, було схвалено до використання у навчальному процесі: (Лист № 1/11–7736 від

28.12.2005р.). На даний час програма пройшла апробацію у школах міста та області. У виховній роботі з образотворчого мистецтва з учнями 1 – 4 класів нею послуговуються студенти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», використовують учителі шкіл міста та області.

Казки до програми сприяють розвитку емоційної та зорової чутливості дитини, її здатності захоплюватися, дивуватись і радіти розмаїттю форм, барв, образів, явищ навколишнього світу. Казки можна назвати уніфікованими внаслідок того, що вони охоплюють широке коло різних художніх матеріалів і сформульовані у ТРВЗ (Теорії Розвитку Винахідницьких Завдань), ІССН (Ігровій Системі Сенсорного Навчання), педагогічних ідеях виховання, обґрунтованих В.О. Сухомлинським та Ш.О. Амонашвілі [1]. Розроблені спеціально для занять зображувальної діяльності казки можуть бути з успіхом використані вчителями інших предметів шкільної програми, а також для проведення позакласної роботи, виховних заходів. Програма та казки до неї стануть у нагоді тим учителям Нової української школи, хто вбачає основною метою освіти естетичне виховання дітей, гармонійний розвиток особистості, хто сам кохається у мистецтві та щиро бажає ввести дитину до Чарівного Королівства Творчості.

Література:

1. Агесенко Т. Програма з образотворчого мистецтва для роботи гуртка зображувальної діяльності. Казкові мандрівки до Чарівного Королівства Творчості. – Харків, 2009. – 30 с.
2. Овсійчук В. Українське малярство Х-ХVIII століть. Проблеми кольору / Володимир Овсійчук. – Львів : Ін-т народознавства НАН України, 1996. – 480 с.
3. Печенюк Т. Кольорознавство : підручник [для вищ. навч. закл.] / Таміла Печенюк – К. : Грані -Т, 2010. – 192 с.
4. Ладоненко М. Робоча програма дисципліни «Кольорознавство» для студентів за напрямом підготовки 0202 «Мистецтво», спеціальністю 5.02020701 «Дизайн». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: elibrary.kubg.edu.ua/.../M_Ladonenko_Koloroznavstvo_DZ.docx
5. Мета і завдання викладання ом в школі на сучасному етапі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5601405>
6. Музика О. Етнічний аспект колористики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/1332/1/>
7. Нова українська школа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
8. Урок образотворчого мистецтва у початкових класах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: allref.com.ua/.../Urok_obrazotvorchogo_mistectva_u_pochatkovih...

УДК 130.2

Федоренко Микола Олександрович

Кандидат філософських наук, доцент

Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського

ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ВИМІР ФІЛОСОФІЇ МИХАЙЛА БАХТІНА

Здійснено порівняльний аналіз філософських концепцій Бахтіна та Гадамера з точки зору включеності їх у процес переосмислення просвітницької гуманітарної парадигми. Закцентовано увагу на естетичній проблематиці як складовій «онтологічного повороту у філософії». Проаналізовано тезу про пізнавальну пріоритетність практичного розуму і пов'язану з цим актуальність проблем «турботи про сучасність». Виявлено, що в обох мислителів наявна спрямованість на «деструкцію» метафізики і пов'язана з цим культурно-історична обумовленість мислення.

Ключові слова: Бахтін, Гадамер, герменевтика, традиція, авторитет, діалог, текст, контекст, питання-відповідь

Своєрідність сучасного моменту, як у вітчизняній культурі, так і у світовій, полягає у надзвичайній багатоманітності наукових і духовних течій. Завданням сучасних досліджень, особливо у тих сферах, що звернені до осмислення історичного процесу, час від часу досліджувати динаміку культурного поступу. Філософська герменевтика як актуалізація